

TÜRKİYE SAĞLIK RAPORU-2020

Hipokrat
Yayınılık

Editörler
Prof. Dr. Sarp ÜNER
Prof. Dr. Pınar OKYAY

Editörler
Prof. Dr. Sarp ÜNER
Prof. Dr. Pınar OKYAY

Hipokrat
Yayıncılık

© Aralık 2020
Türkiye Sağlık Raporu 2020

ISBN: 978-605-7874-83-2

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Alıntı yapıldığında kaynak gösterimi

Kitap için;

Üner,S. ve Okyay, P. (Ed.). (2020). *Türkiye Sağlık Raporu 2020*. Ankara: Hipokrat Yayınevi. ISBN: 978-605-7874-83-2

Kitap bölümü için;

Bölüm Yazar (lar)ı soy isim, isim baş harfi. (2020). Bölüm başlığı S.Üner, P.Okyay (Ed.), *Türkiye Sağlık Raporu 2020* içinde (...-..... ss.). Ankara: Hipokrat Yayınevi. ISBN: 978-605-7874-83-2

Editörler

Prof. Dr. Sarp Üner

Prof. Dr. Pınar Okyay

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/Ankara

Tel: 0312 395 85 71 • Sertifika No: 47479

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Ülkemizde, 31.05.2006 tarihinde kabul edilerek 16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 13. Maddesi’nde “sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, bu kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasında (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalının işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olaylar” şeklinde tanımlanan iş kazası, 20.06.2012 tarihinde kabul edilerek 30.06.2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun 3. Maddesi’nde “işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay” olarak tanımlanmaktadır.

İş kazaları, çalışma-sağlık etkileşiminde çalışanın sağlık durumunu olumsuz etkileyen önemli bir morbidite ve mortalite nedenidir. Bu bölümde Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yayınlanan ve en son 2018 yılına yönelik olarak yayınlanmış SGK İstatistik Yıllıkları temel veri kaynağı olarak kullanılmış ve daha önce Halk Sağlığı Uzmanları Derneği tarafından yayınlanan Türkiye Sağlık

Raporu 2012 ve Türkiye Sağlık Raporu 2014 çalışmalarında değerlendirilen veriler dikkate alınarak ülkemizde 2013-2018 yılları arasında gözlenen iş kazaları değerlendirilmiştir. SGK yıllıklarında aktif çalışanlar 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 4. Maddesi kapsamında hizmet akdi ile bir veya daha fazla işveren tarafından çalıştırılanlardan oluşan “4/a”, aynı kanunun 4. Maddesine göre köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan oluşan “4/b” ve kamu idarelerinde çalışanlardan oluşan “4/c” olarak 3 ana grup halinde yer almaktadır. Buna karşılık, iş kazalarına yönelik verilerin değerlendirilmesindeki temel sorun alanlarından birisi, SGK yıllıklarında yer alan iş kazası verilerinin 2017 ve 2018 yılları dışında kendi hesabına çalışanlar (4/b) grubunda yaşanan iş kazalarını kapsamıyor olmasıdır. 2017 ve 2018 yıllarında 4/a grubunda iş kazası geçiren kişi sayısı sırasıyla 359 bin 653 ve 430 bin 985’tir. Aynı yıllar için 4/b grubunda iş kazası geçiren kişi sayısı, sırasıyla 213 ve 291; 4/b grubunda iş kazası geçirenlerin oranı 2017’de %0.06, 2018’de %0.07’dir. İş kazalarının çalışan gruplarına dağılımında 2016 ve öncesindeki yıllarda veriye ulaşılamaması nedeniyle bu bölümün ilerleyen kısımlarında sadece 4/a grubunda çalışanlara yönelik iş kazası verileri değerlendirilecektir.

Türkiye’de 2013-2018 yılları arasında 4/a çalışma grubunda bulunan aktif ve zorunlu sigortalı sayıları, prim tahakkuk eden gün sayısı, iş kazası ve iş kazasına bağlı ölüm sayısı, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan kişi sayısı, geçici iş göremezlik gün

sayısı ile iş kazası sıklık ve ağırlık hızları değerleri **Tablo 55.1**'de paylaşılmıştır. Türkiye'de 2018 yılında 4/a grubunda bulunan zorunlu sigortalı sayısı 14 milyon 229 bin 170'dir, 430 bin 985 kişi iş kazası geçirmiştir ve iş kazasına bağlı 1541 can kaybı yaşanmıştır. İstatistik yıllıklarında iş kazası sıklık hızı (İKSH) iki farklı biçimde sunulmaktadır. Bunlardan biri, tabloda İKSH-1 olarak gösterilen değerdir ve bir takvim yılı içerisinde 1 milyon çalışma saatine karşılık kaç kişinin iş kazası geçirdiğini gösterirken, diğeri tabloda İKSH-2 olarak gösterilen değerdir ve tam gün çalışan her 100 işçiden kaçının iş kazası geçirdiğini göstermektedir. Benzer bir durum iş kazası ağırlık hızı (İKAH) içinde geçerlidir ve bir takvim yılındaki 1 milyon çalışma saatine karşılık iş kazasına bağlı kaybedilen gün sayısı (İKAH-1) ile her 100 çalışma saatine karşılık iş kazasına bağlı kaybedilen çalışma saati (İKAH-2) olarak iki farklı biçimde sunulmaktadır. İstatistik yıllıklarında bu değerlerin hesaplanmasında kullanılan formüller aşağıda paylaşılmıştır. Formüllerde yer alan iş kazasına bağlı toplam gün kaybı "geçici iş göremezlik süreleri + (sürekli iş göremezlik dereceleri toplamı x 75) + (iş kazasına bağlı ölüm sayısı x 7500)" şeklinde hesaplanmaktadır.

$$\text{İKSH-1} = (\text{iş kazası sayısı} \times 10^6) / (\text{Prim tahakkuk eden toplam gün} \times 8)$$

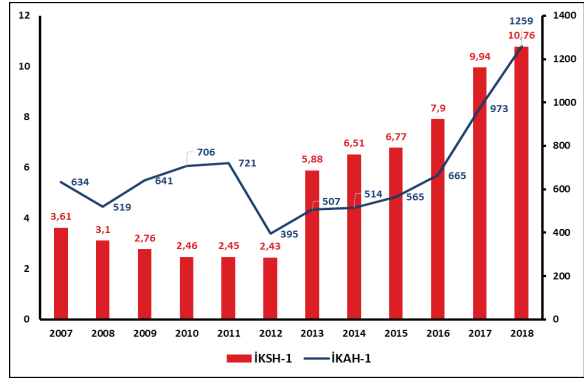
$$\text{İKSH-2} = (\text{iş kazası sayısı} \times 225000) / (\text{prim tahakkuk eden toplam gün} \times 8)$$

$$\text{İKAH-1} = (\text{iş kazasına bağlı gün kaybı} \times 10^6) / (\text{Prim tahakkuk eden toplam gün} \times 8)$$

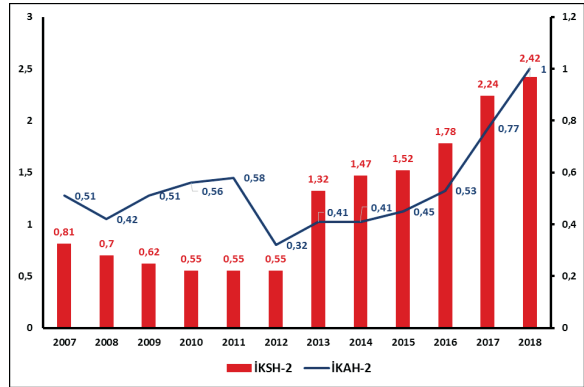
$$\text{İKAH-2} = (\text{iş kazasına bağlı gün kaybı} \times 8 \times 100) / (\text{Prim tahakkuk eden toplam gün} \times 8)$$

2013-2018 yılları arasında gerek iş kazası sıklık hızları, gerekse de iş kazası ağırlık hızları düzenli bir biçimde artış göstermektedir. Bu kapsamda, 1 milyon çalışma saatine karşılık gelen iş kazası sayısı %83'lük artışla 5.88'den 10.76'ya, tam gün çalışan 100 işçiye düşen iş kaza sayısı %83.3'lük artışla 1.32'den 2.42'ye, 1 milyon çalışma saatine karşılık kaybedilen çalışma günü sayısı %148.3 artışla 507'den 1259'a, çalışılan her 100 saate karşılık kaybedilen çalışma saati de %143.9 ile 0.41'den 1'e yükselmiştir. İş kazası sıklık hızları, bir önceki 6 yıllık dönemde, 2007-2012 yılları arasında, azalma eğiliminde iken, 2013-2018 yılları arasındaki 6 yıllık dönemde artış eğilimi göstermiştir (**Şekil 55.1** ve **Şekil 55.2**).

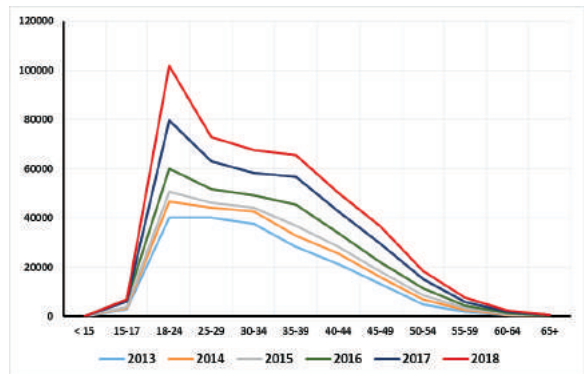
2013-2018 yılları arasında iş kazası geçiren işçilerin yaş gruplarına göre dağılımı **Tablo 55.2** ve **Şekil 55.3**'de paylaşılmıştır. İş kazası geçiren işçilerin en sık bulunduğu yaş grubu 2013'de %21 ile 25-29 yaş grubu, 2014'de %21.1, 2015 ve 2016'da %21, 2017'de %22.1, 2018'de %23.6 ile 18-24 yaş grubu

Şekil 55.1 2007-2018 Yılları Arasında Bir Milyon Çalışma Saatine Karşılık Gelen İş Kazası (İKSH-1) ve İş Günü Kaybı (İKAH-1) Sayısı.

Şekil 55.2 2007-2018 Yılları Arasında Tam Gün Çalışan 100 İşçiye Karşılık Gelen İş Kazası Sayısı (İKSH-2) ve 100 Çalışma Saatine Karşılık Gelen Kayıp Çalışma Saati (İKAH-2).

Şekil 55.3 2013-2018 Yılları Arasında İş kazası Geçirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

Tablo 55.1 2013-2018 Yılları Arasında 4/a Aktif ve Zorunlu Sigortalı, Prim Tahakkuk Eden Gün, İş Kazası, İş Kazasına Bağlı Ölüm, Sürekli İş Göremezlik Geliri Bağlanan Kişi, Geçici İş Göremezlik Gün Sayıları ile İş Kazası Sıklık ve Ağırlık Hızları.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
4/a aktif sigortalı	13136339	13967837	14802222	15355158	16369073	16054759
4/a zorunlu sigortalı	12484113	13240122	13713717	13415843	14477817	14229170
PTEG ^a (x10 ³)	4069832	4248428	4462091	4524502	4524384	5006245
İş kazası	191389	221366	241547	286068	359653	430985
İş kazasına bağlı ölüm	1360	1626	1252	1405	1633	1541
SiG ^b geliri bağlanan kişi	1660	1421	3433	4447	3987	3773
Toplam GiG ^c günü	2357505	2065962	2992070	3453702	3996873	2488001
GiG ^c günü (ayaktan)	2292848	1992762	2879958	3335407	3864334	2398036
GiG ^c günü (yatarak)	64657	73200	112112	118295	132539	89965
İKSH-1 ^d	5.88	6.51	6.77	7.90	9.94	10.76
İKSH-2 ^e	1.32	1.47	1.52	1.78	2.24	2.42
İKAH-1 ^f	507	514	565	665	973	1259
İKAH-2 ^g	0.41	0.41	0.45	0.53	0.77	1.00

a: Prim tahakkuk eden gün. b: Sürekli iş göremezlik. c: Geçici iş göremezlik. d: İş kazası sıklık hızı-1 (bir takvim yılında 10⁶ iş saati için gerçekleşen iş kazası sayısı). e: İş kazası sıklık hızı-2 (tam gün çalışan her 100 kişi için iş kazası sayısı). f: İş kazası ağırlık hızı-1 (bir takvim yılında 10⁶ iş saati için iş kazası sonucu kaybedilen işgünü sayısı). g: İş kazası ağırlık hızı-2 (Çalışılan her 100 saat için iş kazasına bağlı kaybedilen çalışma saati).

Tablo 55.2 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazası Geçirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş grubu	2013	2014	2015	2016	2017	2018
< 15	-	-	71	74	113	144
15-17	2844	3394	3987	6090	6235	6950
18-24	40199	46671	50645	60012	79599	101778
25-29	40215	44092	46222	51751	62968	72801
30-34	37660	42627	44296	49146	58357	67557
35-39	28367	32834	36774	45428	56639	65516
40-44	21294	25618	28213	33793	42627	50131
45-49	13219	15887	18245	22071	29565	36725
50-54	4984	6815	8581	11547	15115	18600
55-59	1953	2556	3330	4321	6016	7771
60-64	528	707	913	1474	1913	2363
65+	126	165	270	361	506	649
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

olmuştur; 2013 yılında her iki yaş grubu arasındaki fark 16 kişidir. Dönemi kapsadığı 6 yıl boyunca iş kazalarının daha çok genç işçilerde yoğunlaştığı ve yıllar itibarı ile yaş gruplarına dağılımının benzer özellikte olduğu izlenmektedir.

Türkiye’de iş kazası geçiren işçilerin meslek gruplarına dağılımı incelendiğinde 2013’de %53, 2014’de %52.8, 2015’de %52.4, 2016’da %53.2, 2017’de %53.5, 2018’de %54.7 ile en çok iş kazası nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlarda gözlenmiştir (Tablo 55.3). İş kazası geçiren çalışanların meslek gruplarına/işkollarına göre dağılımına yö-

nelik olarak istatistik yıllıklarında 2 farklı grupta bulunmaktadır. Bunlardan biri, ISCO (International Standart Classification of Occupants) gruplamasıdır. Bu gruplamada en çok iş kazası gözlenen “nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar” grubu, “temizlikçiler ve yardımcılar”, “tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar”, “madencilik, inşaat, imalat ve ulaştırma sektöründe nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar”, “yiyecek hazırlama yardımcıları”, “cadde/sokak ve ilgili satış ve hizmet çalışanları” ve “çöpçüler ve diğer nitelik gerektirmeyen işlerde

Tablo 55.3 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazalarının Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.

Meslek Grupları	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Silahlı kuvvetler ile ilgili meslekler	265	231	219	215	208	200
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler	2253	3001	3211	3840	4875	4545
Profesyonel meslek mensupları	1782	2402	3201	4557	6601	8745
Yardımcı profesyonel meslek mensupları	5919	6858	7594	10116	12735	15139
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	3985	4778	5808	6660	8301	9886
Hizmet ve satış elemanları	12916	14947	16996	19952	26377	34224
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	425	472	553	598	741	970
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	18469	21363	22323	25901	32636	38782
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	43861	50522	55119	62034	73289	83922
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	101483	116777	126489	152081	192533	234540
Bilinmeyen	31	15	34	114	1357	32
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

çalışanlar” alt gruplarını kapsamaktadır. 2013-2018 dönemine ait veriler, Türkiye Sağlık Raporu 2014’de yer alan 2007-2012 dönemi verileriyle karşılaştırıldığında en sık iş kazası gözlenen grubun “sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar” grubundan “nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar” grubuna değiştiği izlenmektedir. Bununla birlikte, ISCO gruplamasında yer alan alt gruplarda değişiklik yapıldığına dikkat edilmelidir. 2007-2012 ve 2013-2018 dönemlerinde her iki grubun içerdiği alt gruplar bu kitabın Meslek Hastalıkları bölümünde paylaşılmıştır.

İstatistik yıllıklarında meslek grupları/işkolalarına yönelik diğer gruplama Avrupa Topluluğu Ekonomik Aktivitelerin İstatistiksel Sınıflandırılması’na göre yapılmaktadır. Gruplama, Fransızca karşılığından kısaltılan NACE (nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté Européenne) olarak da bilinmektedir ve bu gruplamaya göre en çok iş kazası gözlenen 5 işkolu yıllar itibarı ile aşağıda paylaşılmıştır.

2013: Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı (%8.2), bina inşaatı (%7.5), ana metal sanayii (%6.3), kömür ve linyit çıkartılması (%5.9) ve tekstil ürünlerinin imalatı (%5.7).

2014: Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı (%8.4), bina inşaatı (%6.1), ana metal sanayii (%5.6), tekstil ürünlerinin imalatı (%5.5) ve gıda ürünleri imalatı (%5).

2015: Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı (%8), bina inşaatı (%6.2), ana

metal sanayii (%5.2), tekstil ürünlerinin imalatı (%5) ve gıda ürünleri imalatı (%5).

2016: Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı (%7.2), bina inşaatı (%7), özel inşaat faaliyetleri (%5.2), gıda ürünleri imalatı (%5) ve tekstil ürünlerinin imalatı (%4.7).

2017: Bina inşaatı (%9.7), makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı (%6.6), bina dışı yapıların inşaatı (%5.8), gıda ürünleri imalatı (%5.6) ve yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri (%4.7).

2018: Bina inşaatı (%9.7), bina dışı yapıların inşaatı (%6.4), makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı (%6), gıda ürünleri imalatı (%5.2) ve yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri (%5.2).

2013-2018 yıllarında kazaya neden olan son olaya yönelik veriler **Tablo 55.4**’de paylaşılmıştır. Bu kapsamda, iş kazalarının 2013’de %40.8’i, 2014’de %40.6’sı, 2015’de %40.4’ü, 2016’da %42’si, 2017’de %43.8’i, 2018’de %44.6’sında kazaya neden olan son olay belirsizdir. Nedenin belirlenmiş olduğu kazalar 2013’de %15.7, 2016’da %15.3, 2017’de %14.8, 2018’de %14.5 ile “kayma veya tökezleme-düşme, kişilerin düşmesi” iken, 2014 ve 2015’de %15.9 ile “bir makinenin, taşıma aracının veya işleme ekipmanının, elle kullanılan alet, nesne, hayvanın denetimden çıkması” olmuştur. Her iki grup da tüm yıllarda en çok tespit edilen iki gruptur ve tüm yıllarda %28.7-31.4’ü bu iki nedenle ortaya çıkmıştır.

Tablo 55.4 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazası Geçirenlerin Olayı Seyrinden Saptıran ve Kazaya Sebebiyet Veren Son Olaya Göre Dağılımı.

Olay	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bilgi yok	8349	1748	0	0	0	0
Elektrik sorunları, patlama, yangın nedeniyle sapma	2826	3070	3252	3330	4161	4654
Taşma, devrilme, sızma, buharlaşma, emisyon sapması-Belirtilmemiş	8176	9875	11050	13375	15430	17847
Maddi Aracın kırılma, patlama, ayrılma, kayma, düşme, çökmesi-Belirtilmemiş	17628	19931	20904	23771	29218	32906
Bir makinenin, taşıma aracının veya işleme ekipmanının, elle kullanılan alet, nesne, hayvanın denetimden çıkması (tam veya kısmi)-Belirtilmemiş	29194	35098	38445	43564	52247	61429
Kayma veya tökezleme-düşme, kişilerin düşmesi-Belirtilmemiş	29995	33972	37424	43810	53320	62438
Fiziki baskı olmadan beden hareketi (genellikle dış bir yaralanmaya yol açan)	16,141	18571	20568	23385	28894	36390
Fiziki baskıyla veya fiziki baskı altında beden hareketi (genellikle dış bir yaralanmaya yol açan)- Belirtilmemiş	8448	9539	10464	12287	15921	19663
Şok, korku, vahşet, saldırganlık, tehdit, bulunma-Belirtilmemiş	950	1463	1777	2298	3070	3642
Bu sınıflandırmada listelenmemiş başka sapma	69682	88099	97663	120248	157392	192016
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

Bu noktada genel bir ifade ile gerçekleşen her 10 kazadan 4'ünde kazaya neden olan son olayın nedeninin bilinmediğini, 3'ünün ise bu iki nedenle ortaya çıktığı söylenebilir.

Türkiye'de 2013-2018 yılları arasında iş kazalarında tespit edilen yaralanma türleri **Tablo 55.5**'de paylaşılmıştır. İş kazalarında tüm yıllarda en sık tespit edilen yaralanma türü 2013'de %44.7, 2014'de

%45.7, 2015'de %46.5, 2016'da %46.1, 2017'de %45.9 ve 2018'de %45.5 ile yarıya yakını "yaralar ve yüzeysel yaralanmalar"dır. Bununla birlikte, iş kazalarının 2013'de %27.3, 2014'de %26.2, 2015'de %25.9, 2016'da %26.9, 2017'de %28.1, 2018'de %29.3'ünde yaralanma türü tanımlanamamış/belirsiz durumdadır. Söz konusu belirsizlik, Türkiye Sağlık Raporu 2014'de değerlendirilen 2007-2012 yıllarını kap-

Tablo 55.5 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazalarına Bağlı Yaralanma Türleri.

Yaralanma Türü	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Yaranın türü bilinmeyen veya belirtilmemiş	9459	10697	11232	13462	18323	23036
Yaralar ve yüzeysel yaralanmalar	85469	101158	112397	131930	164940	195924
Kemik kırıkları	16172	17202	18131	19999	21703	22838
Çıkıklar, burkulmalar ve incinmeler	27305	31571	35858	41890	53261	63602
Travma sonucu organ kaybı (bedenin bir parçasının kaybı)	561	570	532	516	566	601
Beyin sarsıntısı ve iç yaralanmalar	924	895	920	985	1053	1085
Yanıklar, kaynar su ile kavrulma ve donmalar	4794	5626	6277	6915	8502	10271
Zehirlenme ve enfeksiyonlar	1857	4075	2450	4321	4883	6304
Suda boğulma ve nefesin kesilmesi	59	41	55	56	76	69
Ses, titreşim ve basınç etkileri	98	144	182	201	451	742
Aşırı ısı, ışık ve radyasyon etkileri	113	139	137	199	385	504
Şok	460	521	577	703	835	932
Birden fazla sayıda yaralanmalar	1242	1338	1367	1476	1796	1972
Diğer başlıklar altında içerilmeyen diğer belirtilmiş yaralanmalar	42876	47389	51432	63415	82879	103105
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

sayan 6 yıllık süreçte, 2007-2011'de %6.3-10.7 arasında değişirken ve 2012'de %19.4 iken, 2013-2018 dönemini kapsayan 6 yıllık süreçte artış göstererek %25.9-29.3 arasında değişmektedir.

İş kazalarına bağlı olarak yaralanan/etkilenen vücut bölgeleri **Tablo 55.6**'da paylaşılmıştır. En çok etkilenen vücut bölgesi 2013-2018 dönemindeki tüm yıllarda üst ekstremitedir; 2013'de %38.4, 2014'de %38.7, 2015'de %38.9, 2016'da %38.3, 2017'de %37.3, 2018'de %36.6. Benzer biçimde 2007-2012 döneminde de en çok yaralanan/etkilenen vücut bölgesi %48.4-54.3 arasında değişen oranla üst ekstremitedir. 2007-2012 yılları arasında "diğer bölümler", "sınıflanmamış" ve "bilinmeyen" olarak gruplananların oranı 2007'de %8.4, 2008'de %9.2, 2009'da %8.2, 2010 ve 2011'de %4.5 iken,

2012'de %15.7'ye yükselmiştir ve 2013-2018 döneminde iş kazalarına bağlı yaralanmalarda etkilenen vücut bölgesi %22.5-24.9 arasında değişen oranlarda "diğer bölümler" ve "sınıflanmamış" olarak gruplandırılmıştır. Söz konusu artış dikkat çekici niteliktedir.

İş kazası geçiren işçilerin çalıştığı işyerlerinin çalışan sayısına göre dağılımı **Tablo 55.7**'de ve **Şekil 55.4**'de paylaşılmıştır; 2013 ve 2014'de %15.2 ve %15.9 ile 21-49 çalışanı olan işyerleri, 2015 ve 2016'da %15.5 ve %15.6 ile 100-199 çalışanı olan işyerleri, 2017 ve 2018'de ise %17 ve %18.4 ile 1000'den fazla çalışanı olan işyerleri ilk sırada bulunmaktadır. Bununla birlikte, iş kazası geçirenlerin işyerindeki çalışan sayısına göre dağılımı, dönem kapsamında bulunan yıllarda benzer ni-

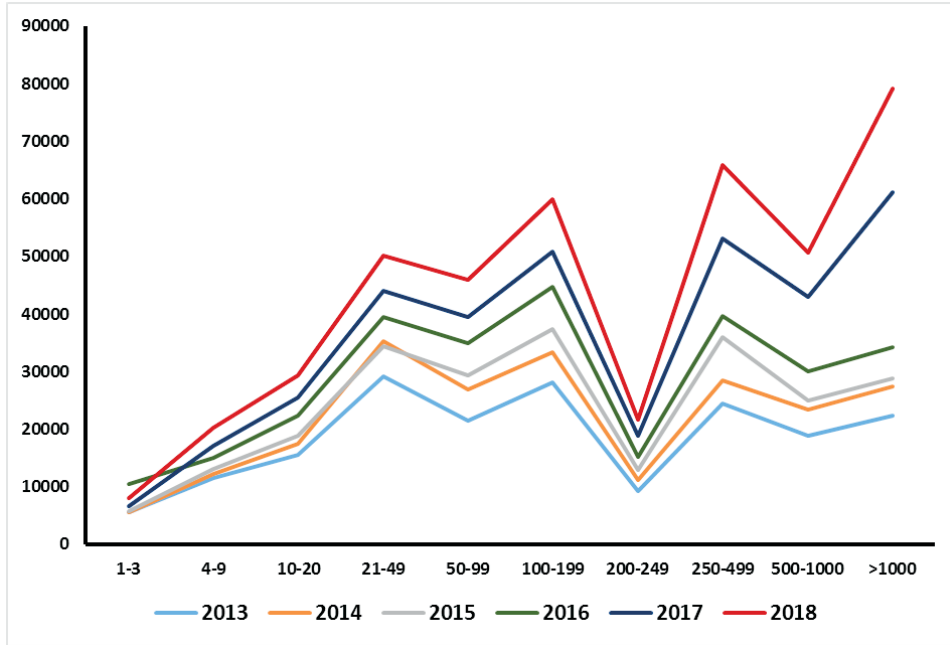
Tablo 55.6 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazalarında Yaralanan Vücut Bölgeleri

Yaralanan vücut bölgesi	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kafa	23049	26349	29062	35770	45375	56001
Boyun ^a	1159	1393	1490	1553	2043	2466
Sırt	4700	5615	5973	6877	8872	10651
Gövde ve iç organlar	4111	4823	5344	6143	7863	9433
Üst ekstremité	73550	85566	94014	109495	134303	157671
Alt ekstremité	36969	42223	46710	53914	67014	79187
Tüm vücut ve çok yönlü	3643	5086	4723	5699	7496	8253
Diğer bölümler	34387	39298	42946	52749	68432	85756
Sınıflanmamış	9821	11013	11285	13868	18255	21567
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

a: Boyun ve omur eklemlerini kapsamaktadır.

Tablo 55.7 2013-2018 Yılları Arasında İş Kaza Geçirenlerin Çalıştığı İşyerlerinin Çalışan Sayısına Göre Dağılımı.

Çalışan sayısı	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1-3	5505	5513	5744	10483	6687	7956
4-9	11455	12226	13091	15079	17165	20309
10-20	15489	17491	18853	22275	25425	29382
21-49	29104	35241	34363	39481	44006	50214
50-99	21413	26947	29330	35007	39559	46011
100-199	28138	33337	37375	44691	50915	59891
200-249	9217	11235	12991	15244	18769	21561
250-499	24421	28451	35947	39593	53110	65922
500-1000	18827	23471	25044	29970	42927	50596
1001+	22294	27454	28809	34245	61095	79143
Bilinmeyen	5526	-	-	-	-	-
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

Şekil 55.4 2013-2018 Yılları Arasında İş Kaza Geçirenlerin Çalıştığı İşyerlerinin Çalışan Sayısına Göre Dağılımı.

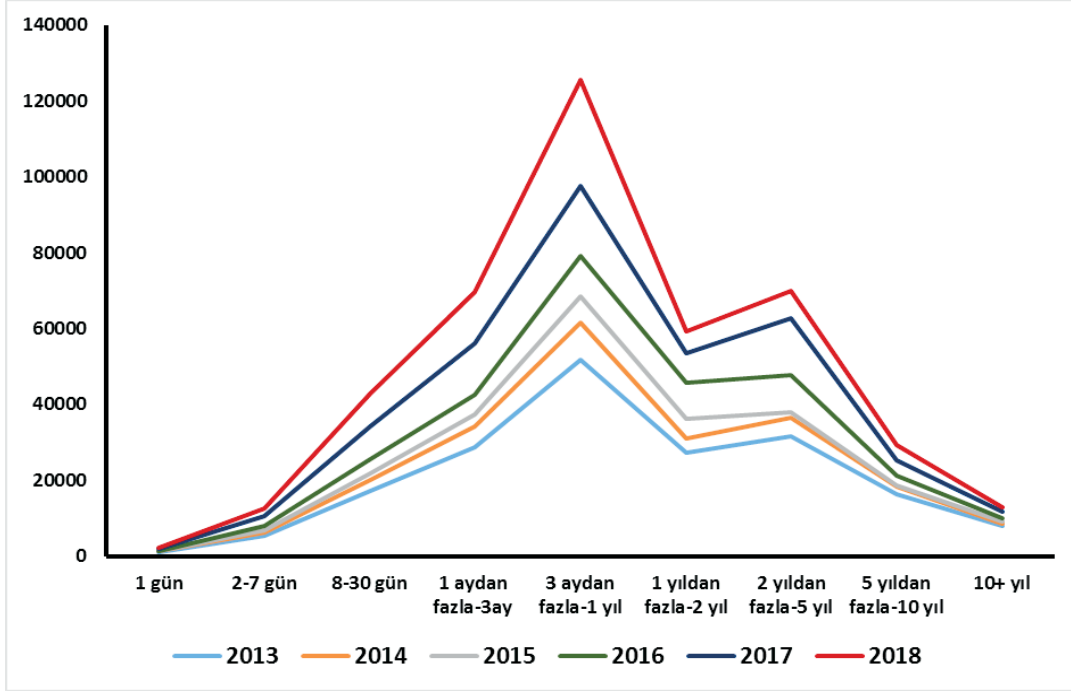
teliktedir. Söz konusu benzerliğe karşın, iş kazası geçiren işçilerin özellikle 2017 ve 2018’de 1000’den fazla çalışanın bulunduğu işyerlerinde yoğunlaşması dikkat çekicidir.

SGK istatistik yıllıklarında işyerindeki çalışan sayısının gruplandırılması işyeri ve çalışan sayısının verildiği bölüm ile iş kazası geçirenlerin sayısının verildiği bölümlerde farklılık göstermektedir. İşyeri ve çalışan sayısının verildiği bölümde 10-19, 20-49, 500-999 ve 1000+ olarak elde edilebilen gruplar, iş kazası geçirenlere yönelik bölümde 10-20, 21-49, 500-1000 ve 1001+ olarak elde edilebilmektedir. Söz konusu bölümlerin ilkinden elde edilen çalışan sayısı verileri ile bölümlerden ikincisinden elde edilen kaza sayısı verileri kullanılarak ve oluşacak sapmalar alınarak yapılan bir değerlendirmede, 100 işçiye düşen iş kazası sayısının işyerindeki çalışan sayısı arttıkça yükseldiği izlenmektedir; 2018 yılı için bu değer, 1-3 kişi çalışan işyerlerinde 0.41, 4-9 kişi çalışan işyerlerinde 0.86, 10-20 kişi çalışan işyerlerinde 1.70, 21-49 kişi çalışan işyerlerinde 2.23, 50-99 kişi çalışan işyerlerinde 3.33, 100-199 kişi çalışan işyerlerinde 4.58, 200-249 kişi çalışan işyerlerinde 4.67, 250-499 kişi çalışan işyerlerinde 5.98, 500-1000 kişi çalışan işyerlerinde 6.26, 1000’den fazla kişi çalışan işyerlerinde 8.91’dir. Bu durum, iş sağlığı ve güvenliği uygula-

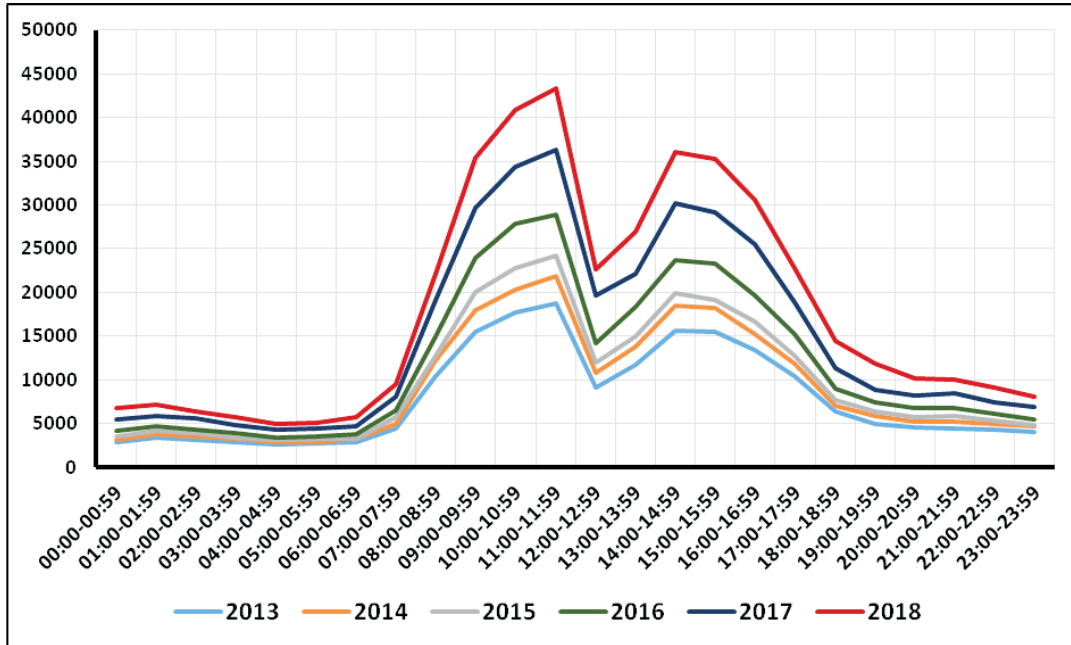
malarının görece daha iyi olması öngörülen büyük ölçekli işyerlerinde iş kazalarına yönelik kayıt ve bildirimlerin daha doğru ve güvenilir olmasından kaynaklanabilir.

İş kazalarında değerlendirilen değişkenlerden biri de çalışanın mesleki deneyimidir. 2013-2018 yılları arasında iş kazası geçirenlerin mesleki deneyimleri **Tablo 55.8** ve **Şekil 55.5**’de paylaşılmıştır. 2013-2018 yılları arasında bulunan tüm yıllarda iş kazası geçiren işçilerin en çoğu “3 aydan fazla-1 yıl” mesleki deneyime sahiptir. İş kazası geçirenlerin mesleki deneyimlerine göre dağılımı dönem boyunca benzer niteliktedir.

Türkiye’de 2013-2018 yılları arasında iş kazalarının kazanın meydana geldiği saatlere göre dağılımı **Şekil 55.6**’da ve **Tablo 55.9**’da paylaşılmıştır. Söz konusu 6 yıllık süreç içerisinde iş kazalarının kazanın gerçekleştiği saate göre dağılımı neredeyse tümüyle benzer özelliktedir. Yıllar itibarı ile artan sayılar, dağılımda farklılık göstermeksizin sürmektedir. İş kazalarının önemli kısmı 08:00-18:00 arasındaki gündüz çalışma saatlerinde yoğunlaşmaktadır. Saat 24:00-07:00 arasında görece sabit seyreden kaza sayıları, 07:00-08:00 arasında izlenen artış eğilimi ile gündüz çalışma saatlerinin ilk bölümünde yükselen bir pik oluşturmakta, 12:00-13:00 arasında görece azalmakta ve gündüz çalışma saatleri-

Şekil 55.5 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazası Geçirenlerin İşyerindeki Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Dağılımı.

Şekil 55.6 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazalarının Meydana Geldiği Saatlere Göre Dağılımı.

Tablo 55.8 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazası Geçirenlerin İşyerindeki Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Dağılımı

Deneyim süresi	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1 gün	1130	1231	1250	1415	1932	2245
2-7 gün	5388	6309	6721	7872	10579	12623
8-30 gün	17255	20005	21751	25609	34047	42828
1 aydan fazla-3ay	28753	34060	37421	42630	56093	69586
3 aydan fazla-1 yıl	51890	61466	68454	79255	97513	125607
1 yıldan fazla-2 yıl	27297	31058	36223	45818	53625	59211
2 yıldan fazla-5 yıl	31548	36425	38018	47721	62606	70000
5 yıldan fazla-10 yıl	16382	18189	18749	21215	25229	29209
10+ yıl	7812	8598	8995	10014	11812	12947
Bilinmeyen	3934	4025	3965	4519	6217	6729
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

Tablo 55.9 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazalarının Meydana Geldiği Saatlere Göre Dağılımı

Saat	2013	2014	2015	2016	2017	2018
00:00-00:59	2837	3161	3567	4160	5407	6787
01:00-01:59	3386	3794	4204	4706	5913	7120
02:00-02:59	3137	3564	3914	4353	5587	6442
03:00-03:59	2847	3221	3449	3952	4876	5739
04:00-04:59	2567	2900	3062	3421	4294	4972
05:00-05:59	2709	2930	3245	3529	4383	5040
06:00-06:59	2869	3210	3298	3776	4751	5783
07:00-07:59	4432	4941	5707	6514	8073	9449
08:00-08:59	10409	12287	12782	14930	19131	22117
09:00-09:59	15512	17983	20024	23967	29655	35346
10:00-10:59	17691	20299	22822	27847	34341	40817
11:00-11:59	18762	21817	24180	28960	36348	43370
12:00-12:59	9067	10761	11916	14241	19655	22714
13:00-13:59	11668	13803	15012	18324	22167	26907
14:00-14:59	15661	18545	19898	23685	30185	36032
15:00-15:59	15440	18172	19155	23336	29218	35311
16:00-16:59	13371	15188	16693	19701	25535	30555
17:00-17:59	10421	11802	12767	15201	18896	22780
18:00-18:59	6328	7063	7660	8957	11299	14465
19:00-19:59	5009	5804	6367	7404	8913	11864
20:00-20:59	4559	5228	5721	6733	8233	10162
21:00-21:59	4396	5236	5850	6731	8408	10018
22:00-22:59	4329	5001	5374	6131	7473	9078
23:00-23:59	3982	4656	4880	5509	6912	8117
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

nin ikinci bölümünde yeniden ancak daha düşük bir pik yapmakta ve 18:00-24:00 arasında azalarak devam etmektedir. İstatistik yıllıklarında 2013 yılından önce ulaşılabilen iş kazalarının vardiyanın hangi saatinde oluştuğuna yönelik veriler 2013 yılı ve sonrasında yer almadığı için iş kazalarının var-

diya içi dağılımları 2013-2018 döneminde daha detaylı incelememektedir.

2013-2018 yılları arasında iş kazası sonucu oluşan geçici iş göremezlik sürelerinin dağılımı **Tablo 55.10'**da paylaşılmıştır. İş kazası geçirenlerin 2013'de %47.7'si, 2014'de %53.3'ü, 2015'de %44.4'ü,

Tablo 55.10 2013-2018 Yılları Arasında İş Kazalarının Geçici İş Göremezlik Sürelerine Göre Dağılımı

Geçici İş Göremezlik Süresi	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kaza günü (çalışır)	91347	117892	107178	146120	187986	347574
Kaza günü (iş göremez)	4107	5233	6811	6386	9285	4783
2 gün	6947	8639	11620	11838	16496	8322
3 gün	10046	11855	15943	16703	21854	10682
4 gün	3203	3446	4379	4502	5622	2649
5+ gün	75739	74301	95616	100519	118410	56975
Toplam	191389	221366	241547	286068	359653	430985

2016'da %51.1'i, 2017'de %52.3'ü, 2018'de %80.6'sı "kaza günü çalışır" konumunda iken, 5 gün ve üzerinde geçici iş göremezlik olanların oranı 2013'de %39.6, 2014'de %33.6, 2015'de %39.6, 2016'da %35.1, 2017'de %32.9, 2018'de %13.2'dir. dikkat çeki bir durum olarak, kaza günü çalışır durumda olanların oranı 2013-2017 döneminde %44.4-53.3 arasında değişirken, 2018 yılında %80.6'ya yükselmiştir. Türkiye Sağlık Raporu 2014'de değerlendirilen süreç ile bu bölümde değerlendirilen sürece yönelik veriler ilgili istatistik yıllıklarında geçici iş göremezlik günleri farklı gösterime sahiptir. 2007-2012 dönemi yıllıklarında geçici iş göremezlik süresi "0 gün" olarak verilenlerin oranı 2007'de %0.8, 2008'de %1.3, 2009'da %1.5, 2010'da %3.1, 2011'de %2.2, 2012'de %5.4 iken, 2013 ve sonrasında bu gruba karşılık gelebilecek "kaza günü çalışır" olanların oranı 2013'de keskin bir yükselme ile %47.7'ye çıkmaktadır. 2007-2012 döneminde kullanılan grupta 0 gün, 1-3 gün ve 4-6 gün grupları dışarıda bırakıldığında oranlar %64.3-75.1 arasında değişirken 2013-2018 döneminde 5 gün ve üzerinde geçici iş göremezliği olanların oranı 2013-2017'de %32.9-39.6, 2018'de %13.2'dir. 2007-2012 ve 2013-2018 dönemlerinde yaşanan değişim beklendik bir durum olarak tanımlanmamalıdır.

Bu bölümde değerlendirilen veriler, iş kazalarının çalışma yaşamını ve çalışanları olumsuz etkileyen önemli ve öncelikli sorun alanlarından biri olmaya devam ettiğini destekler niteliktedir. Tanımlanmış verilerin iyileştirilmesi ve zamansal değişimlerin izlenmesi ile iş kazalarının önlenmesine yönelik gerçekleştirilecek planlar ve uygulamalar çalışanların sağlığının korunmasına olumlu katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- 1) Ayoğlu F, Tanır F, Deveci S, Pıçakçıefe M, Açıkgöz B. İş Kazaları. (In) Türkiye Sağlık Raporu 2014. (Eds) Ertem M, Çan G. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği Yayın No 2014-8, Trakya Üniversitesi Matbaası, 2015: :434-447.
- 2) Sosyal Güvenlik Kurumu. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllığı 2013. www.sgk.gov.tr (Erişim tarihi: 16.06.2020).
- 3) Sosyal Güvenlik Kurumu. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllığı 2014. www.sgk.gov.tr (Erişim tarihi: 16.06.2020).
- 4) Sosyal Güvenlik Kurumu. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllığı 2015. www.sgk.gov.tr (Erişim tarihi: 16.06.2020).
- 5) Sosyal Güvenlik Kurumu. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllığı 2016. www.sgk.gov.tr (Erişim tarihi: 16.06.2020).
- 6) Sosyal Güvenlik Kurumu. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllığı 2017. www.sgk.gov.tr (Erişim tarihi: 16.06.2020).
- 7) Sosyal Güvenlik Kurumu. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllığı 2018. www.sgk.gov.tr (Erişim tarihi: 16.06.2020).